

Gavra

historien om en grekisk by och dess invånare

*Hans Holm, medlem av Hellenikas redaktion
och tidigare chefredaktör för Västerviks-Tidningen.*

I det här numret av Hellenika presenterar sig Thomas Thomell, mottagare av Athenvännernas pris 2013. Ett lämpligt tillfälle, kan det tyckas, att samtidigt introducera hans nyligen utkomna bok »Gavra – historien om en grekisk by och dess invånare«. Medförfattare är Gunnar Olofsson, sociolog precis som Thomell och professor vid Linnéuniversitetet i Växjö.

315 sidor. Arkiv förlag

Boken om Gavra dokumenterar ett gediget forskningsprojekt om migrationen mellan Grekland och Sverige, som Thomell och Olofsson gått i bräschen för. Den rekommenderas härmed varmt till läsning för var och en som kan tänkas vara intresserad av att fördjupa sin kunskap om betydelsefulla aspekter av grekisk och svensk samtidshistoria.

Navet i berättelsen är alltså Gavra, en by i Kilkisområdet i norra delen av centrala Makedonien, en av många varifrån unga greker drog till Sverige för några decennier sedan. Byn har avfolkats och på nytt befolkats upprepade gånger under årens lopp. Efter läsningen av boken vågar man påstå att den är oupplösligen förenad med Sverige, i synnerhet den småländska bruksorten Lessebo.

Med ett historiskt svep från förkristen tid och framåt, noterar författarna de dramatiska skeenden och förvecklingar i Grekland och världen som in i våra dagar format livsvillkoren för Gavra och dess befolkning. Det är Greklands frigörelse från osmanskt herravälde, världskrig och bolsjevikrevolution, gigantiska folkflyttningar i Svarta havs-regionen och Balkan, grekiskt inbördeskrig och mera därtill.

När 1960-talets utvandringståg sköt fart, hade byn (efter en turkisk-grekisk befolkningsväxling) existerat som det grekiska Gavra i fyrtio år. För ett par hundra Gavrabor gjorde en allt magrare lott av tobaksodling och annat jordbruk tillvaron allt svårare att uthärda och emigrationen desto mera lockande.

Knappast mindre avgörande blev den politiska process som boken detaljrikt benar ut. Under andra världskriget och det påföljande grekiska inbördeskriget 1946–49 hade Gavraborna praktiskt taget mangrant enrollerat sig i kommunismen. Thomell/Olofsson skildrar ingående hur de fick plikta för detta genom förtryck och trakasserier från de politiska makthavarnas och motståndarnas sida.

Det betyder inte att den grekiska kommunismen representerade den goda kraften, som utmanade den onda högern. Det saknas inte vittnesmål om motsatsen under inbördeskrigets dagar, om den kommunistiska rörelsens illdåd och övergrepp mot dem som inte valde den militanta vänsterns väg. Men det är en annan historia än berättelsen om Gavra.

Att döma av det rikhaltiga intervjumaterial som låter

Gavras egna röster tala till läsaren, var det heller aldrig någon proletariets diktatur eller något kommunistiskt samhälle i marxistisk mening som föresvävade Gavraborna. Snarare handlade det om strävan efter materiell trygghet och ekonomiskt oberoende, friheten att bli sin egen. En klassisk, borgerlig småföretagarvision, om man så vill.

Det var uppenbarligen med den sortens framtidsdrömmar som Gavraborna bröt upp i mitten av 60-talet. Flertalet av dem kom till Sverige, där bygemenskapen förankrades i sydsmländska Lessebo och pappersbruket där. Andra orter var Klippan, Bromölla, Nybro, Gunnebo och Västervik (där för övrigt de här raderna just nu knackas ned). De svenska bruks- och industribygderna ropade vid denna tid efter arbetskraft, och dit sökte sig följaktligen Gavraborna i likhet med många andra grekiska (och andra) invandrare.

Ambitionen var att arbeta hårt och spara pengar, ofta med förhoppningen att efter några år kunna återvända till en ny och bättre tillvaro. Det var också vad många gjorde. Från 80-talet och framåt kom Gavra att återbefolkas och återuppbyggas av både permanenta återvändare och säsongspendlare. Och nu var det Sverige som kom till Grekland, till den grad att Gavra – med författarnas ord – numera har större likheter med Hovmantorp än med en traditionell grekisk by, vilket också bokens rikhaltiga bildmaterial vittnar om. Gissningsvis är vi flera som kunnat göra liknande iakttagelser på andra håll i norra Grekland.

Skall man drista sig till en summerande reflexion i några korta ord, blir det att berättelsen om Gavra bekräftar hur migrationen, i mer än en mening, berikat båda våra länder och folk. Den historien är det förvisso värt att fördjupa sig i.

Slumpen vill, att samma dag som jag sätter mig för att skriva detta, konfronteras jag med ett TT-telegram som berättar om Alexandros Polychronidis, vars föräldrar kom till Sverige i slutet av 60-talet. För tio år sedan flyttade han till Thessaloniki och startade eget. Nu är han tillbaka i Sverige igen. Han ser ingen framtid i krisens Grekland.

Hur många delar hans erfarenhet? Låt oss hoppas att de inte blir sannspådda. ■